

SMP versnelt verduurzaming, maar uitvoering blijft kwetsba- re schakel

Steeds meer gemeenten gebruiken een soortenmanagementplan (SMP) om bouw- en isolatiepro-
jecten sneller uit te voeren zonder beschermde dieren te verstoren. Die aanpak levert tijdwinst
en duidelijkheid op, maar in de uitvoering blijft het zoeken. Kleine klussen vallen vaak buiten een
vergunningsplicht, kennis is niet altijd aanwezig en monitoring kost tijd en geld.

Auteur: Heleen Kommers

Gemeenten Wijk bij Duurstede, Nieuwegein en Zeist laten zien wat er werkt én waar het nog kwetsbaar is. Hun ervaringen maken duidelijk: een SMP helpt pas echt als afspraken helder zijn en ecologische kennis stabiel is georganiseerd. Alleen dan versnelt verduurzaming zonder natuurverlies.

De aanleiding is duidelijk: De aantallen gebouwbewonende vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen staan al jaren onder druk,

BELEID & JURIDISCH

David van der Veen

Friso Ockhuizen

Marianne Wilschut

Serena Scholte

‘Zorg voor stabiele ecologische kennis in huis en blijf communiceren’

vooral door isolatie en renovaties waarbij verblijfplaatsen verdwijnen. Een SMP moet die trend keren.

Steeds meer gemeenten kiezen voor deze aanpak. Ze merken dat die tijdswinst en overzicht oplevert, maar ook vraagt om maatwerk. De gemeentes Wijk bij Duurstede en Nieuwegein delen hun eerste ervaringen; Zeist is al verder en evalueert na vijf jaar hoe een SMP in de praktijk werkt. David van der Veen, dorpscoloog bij de gemeente Zeist en eerder betrokken bij de Utrechtse ‘Natuurvriendelijk isolerenmethode’ en de SMP-werkwijze, ziet de belangstelling groeien: ‘Steeds meer gemeenten willen weten hoe ze dit praktisch kunnen aanpakken.’

Verduurzaming versnellen én soortenbescherming naar hoger niveau

Van der Veen: ‘We zagen dat het slecht ging

met vleermuizen en vogels, vooral doordat verblijfplaatsen verdwijnen. Tegelijk liep de isolatiesector vast op de wetgeving. Dat vroeg om een integrale aanpak.’ Vanuit de provincie begeleidde hij 26 gemeenten bij de uitrol van SMP’s. ‘We waren niet de bedenkers, maar wel de aanjagers. Steeds meer gemeenten zagen dat dit de manier is om verduurzaming en natuurbescherming te verbinden.’

Nog altijd pionieren

Sinds Van der Veen overstap naar de gemeente Zeist ervaart hij hoe het beleid in de praktijk werkt. ‘We pionieren nog steeds. Je merkt dat elke gemeente moet zoeken naar de juiste mensen en capaciteit.’ De grootste opgaven

liggen volgens hem bij kleinere, vaak vergoedingsvrije werkzaamheden, zoals dakkapellen of onderhoud door VvE’s. ‘Daar is nog veel te winnen. Niet iedereen weet hoe hij natuurvriendelijk kan werken.’

Van der Veen ziet ook vooruitgang. ‘Uit onze monitoring blijkt dat vleermuispopulaties stabiel blijven. We werken al vijf jaar aan compensatie en we zetten in op breed biodiversiteitsherstel en daarmee op verbetering van het leefgebied: voedsel, bomen, insecten.’ Zijn belangrijkste advies aan andere gemeenten: ‘Zorg voor stabiele ecologische kennis in huis en stel een biodiversiteitsplan op, net zoals wij in Zeist hebben gedaan. Een SMP is geen

papieren oplossing; het vraagt om continu uitleggen, meedenken en samenwerken met projectontwikkelaars en bedrijven. Pas dan werkt het echt.'

Gemeente Wijk bij Duurstede: 'beperkte capaciteit en hoge kosten'

Ook kleinere gemeenten werken inmiddels met SMP's. In Wijk bij Duurstede past het SMP binnen het bredere duurzaamheidsbeleid van de gemeente, vertelt beleidsadviseur natuur en landschap Marianne Wilschut. 'Met het SMP maken we verduurzaming en woningbouw makkelijker én zorgen we dat vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen erop vooruitgaan.' Het SMP zorgt voor een beter inzicht in de aanwezige soorten en er hoeven vaak geen tijdrovende ecologische onderzoeken bij projecten worden gedaan. 'Bij gemeentelijke projecten hoeven we niet steeds apart onderzoek te doen naar bijvoorbeeld vleermuizen. Dat scheelt tijd en geld. Aan die voordelen zijn wel verplichtingen verbonden.' Zo moeten initiatiefnemers altijd verblijfplaatsen voor huismussen, gierzwaluwen of vleermuizen realiseren, of andere natuurmaatregelen uitvoeren zoals een heg of groene gevel – ook als er geen beschermde soorten zijn. Bij grote projecten moeten sloopwerkzaamheden soms in fases worden uitgevoerd. 'Je moet rekening houden met kwetsbare periodes, zoals het broed- en kraamseizoen. Bij sloop of isolatie mag je soorten niet verstoren.'

De uitvoering vraagt nauwe samenwerking met aannemers en bewoners. 'Bij vergunningsaanvragen bekijk ik of werkzaamheden invloed kunnen hebben op soorten. Dan geef ik aan dat er niet in het broedseizoen gewerkt mag worden en dat er een bedrijf moet worden ingehuurd dat gespecialiseerd is in natuurvriendelijk verbouwen en isoleren.' Ook stuurt

Wilschut werkprotocollen mee met praktische instructies. 'Per type werkzaamheden is er een protocol. Daarin staat hoe je een gebouw diervriendelijk voorbereidt op werkzaamheden en hoe je extra voorzieningen voor soorten kunt realiseren.'

Voor kleine gemeenten is de uitvoering van een SMP volgens haar een uitdaging. 'Je hebt beperkte capaciteit en de monitoringskosten zijn vrij hoog. Gelukkig is er subsidie, en we maken afspraken met woningcorporaties om de kosten eerlijk te verdelen.' Toch ziet ze vooral voordelen: 'Het geeft inzicht, spaart onderzoekskosten en levert natuurwinst op.'

Gemeente Nieuwegein: 'Met een SMP spreken we eindelijk één taal'

Waar kleine gemeenten vooral zoeken naar capaciteit en uitvoeringskracht, laat Nieuwegein zien hoe samenwerking en bewonersbetrokkenheid het verschil kunnen maken bij het werken met soortenmanagementplannen.

In de gemeente Nieuwegein is het SMP ontwikkeld om ecologisch onderzoek te bundelen en de verduurzaming van woningen te versnellen. Stadsecoloog Friso Ockhuizen vertelt: 'Door de isolatietrend liepen we aan tegen de Omgevingswet. Met een SMP kunnen we werkzaamheden zoals isolatie of dakrenovaties uitvoeren zonder steeds opnieuw langdurig onderzoek te doen.'

De gemeente voerde in 2024 een nulmeting uit voor vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen. 'Dat zijn de gebouwbewonende soorten waar het vaak om draait bij renovaties. Zo krijgen we goed zicht op wat er in de stad leeft en waar knelpunten zitten.' Het SMP ontlast bewoners en woningbouwcorporaties, zegt

hij. 'Het voorkomt vertraging en kosten. Veel standaardwerkzaamheden kunnen doorgaan zonder nieuwe vergunningstrajecten.'

Dezelfde taal

Een belangrijk effect is volgens Ockhuizen de samenwerking tussen gemeenten en bureaus. 'We spreken steeds meer één taal. Dat klinkt simpel, maar is cruciaal. Iedereen bedoelt nu hetzelfde, van aannemer tot provincie. Gemeenten helpen elkaar en leren van elkaar.' Nieuwegein betreft de inwoners er actief bij. 'We organiseren vleermuissafari's in de avonden, zodat mensen zien waarom die dieren bescherming nodig hebben. Ook plaatsen inwoners zelf vleermuiskasten aan hun huizen. Dat werkt aanstekelijk; anderen willen dan ook meedoen.'

Als tip aan andere gemeenten zegt Ockhuizen: 'Neem de tijd en leer van anderen. Deel kennis, laat mensen doen waar ze goed in zijn en probeer niet zelf het wiel uit te vinden.'

Maatwerk en samenwerking

Zowel Wijk bij Duurstede als Nieuwegein zien het soortenmanagementplan als een praktische manier om natuur en ontwikkeling te combineren. Waar Wijk bij Duurstede vooral inzet op vereenvoudiging binnen de beperkte capaciteit, benut Nieuwegein de schaal om samenwerking en participatie verder te brengen. Beide gemeenten ervaren tijdswinst, maar ondervinden ook dat het succes staat of valt met goede afstemming en duidelijke afspraken.

Samen leren en innoveren

De provincie Utrecht ondersteunt het leren in de implementatiefase van gemeentes door Serena Scholte in te huren. Zij vertelt: 'Ik faciliteer de gemeentes als een lerend collectief. We komen bij elkaar om kennis uit te wisselen en complexe vraagstukken uit te zoeken, zoals aanbestedingen van monitoring. Heel succesvol zijn de online SMP-café's. Iedere drie weken komen we online een uur bij elkaar, soms met een thema, zoals een digitale tool voor SMP of handhaving, soms *open space*, waarbij alles besproken kan worden. Dat helpt! We moeten samen leren en samen innoveren.'

'Bij gemeentelijke projecten hoeven we niet steeds apart onderzoek te doen naar bijvoorbeeld vleermuizen en dat scheelt tijd en geld'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!